

**O‘ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOT VA
BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI**

Maxmudov Anvarjon Maxmudovich

Farg'ona davlat texnika universiteti,

katta o'qituvchisi, PhD,

Vahobov Saidjahon,

Hamdamov Ollohberdi

Farg'ona davlat texnika universiteti,

2-kurs talabasi,

Annotatsiya. Ushbu maqolada yashil iqtisodiyotning barqaror rivojlanishdagi o'zni O'zbekiston sharoitida tahlil qilinadi. Maqolaning asosiy g'oyasi shundan iboratki, yashil iqtisodiyot faqat ekologik himoya yoki tabiatni asrash masalasi emas, balki energiya xavfsizligi, sanoat raqobatbardoshligi, suv va yer resurslaridan oqilona foydalanish hamda aholi farovonligini oshirishga xizmat qiluvchi kompleks iqtisodiy modeldir. Tadqiqotda O'zbekistonning 2019–2030-yillarga mo'ljallangan yashil iqtisodiyot strategiyasi, 2030-yilgacha islohotlar samaradorligini oshirish choralari, milliy iqlim majburiyatlari va xalqaro tashkilotlar hisobotlari asosida mavjud holat baholandi. Shuningdek, mavzu bo'yicha ko'p uchraydigan ilmiy ishlar va ommaviy maqolalardagi ayrim kamchiliklar — masalan, umumiy shiorlarga berilib ketish, aniq moliyaviy mexanizmlar va hududiy yechimlarning yetarli yoritilmasligi — tanqidiy ko'rib chiqildi. Maqolada yashil o'sishning amaliy natija berishi uchun energiya samaradorligi, qayta tiklanuvchi energetika, yashil moliyalashtirish, chiqindilarni boshqarish, suv tejankor texnologiyalar va aholining ekologik madaniyatini oshirish bir-biri bilan bog'liq holda rivojlantirilishi zarurligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi, yashil investitsiya, iqlim o'zgarishi, O'zbekiston, ekologik modernizatsiya.

XXI asrda iqtisodiy taraqqiyot masalasi faqat ishlab chiqarish hajmi, yalpi ichki mahsulot yoki investitsiya oqimi bilan baholanmay qo'ydi. Bugungi sharoitda har qanday iqtisodiy o'sishning sifati ham muhim: u tabiiy resurslarni qanchalik tejaydi, aholi salomatligiga qanday ta'sir qiladi, iqlim o'zgarishi xavflarini kamaytiradimi yoki aksincha, kelajak avlodlar zimmasiga qo'shimcha ekologik qarz qoldiradimi? Ana shu savollar yashil iqtisodiyot konsepsiyasini zamonaviy taraqqiyot nazariyasining markaziga olib chiqdi.

Yashil iqtisodiyot deganda iqtisodiy foyda bilan ekologik xavfsizlikni qarama-qarshi qo‘yish emas, balki ularni yagona strategik tizimga birlashtirish tushuniladi. Ya’ni korxonalar foyda olishi, davlat iqtisodiy o‘sishga erishishi va jamiyat farovonligi ortishi mumkin, biroq bu jarayon energiya, suv, yer, atmosfera va biologik xilma-xillikka ortiqcha bosim bermasligi lozim. Shu jihatdan yashil iqtisodiyot klassik sanoatlashuv modelidan farq qiladi: u resurslarni ko‘p sarflash orqali emas, balki innovatsiya, tejamkorlik va samaradorlik orqali o‘sishni ko‘zlaydi.

O‘zbekiston uchun yashil iqtisodiyot mavzusi ayniqsa dolzarbdir. Bir tomondan, mamlakat aholisi va iqtisodiy faollik o‘sib bormoqda, elektr energiyasiga talab ortmoqda, sanoat va qurilish kengaymoqda. Ikkinchi tomondan, suv tanqisligi, cho‘llanish, havoning ifloslanishi, energiya tizimining yoqilg‘i resurslariga yuqori bog‘liqligi va iqlim o‘zgarishi ta’sirlari iqtisodiy barqarorlikka bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu sababli yashil iqtisodiyotga o‘tish O‘zbekiston uchun tanlov emas, balki uzoq muddatli iqtisodiy xavfsizlik masalasidir.

Maqolaning maqsadi — yashil iqtisodiyotning mazmunini umumiy ta’riflar darajasida emas, balki O‘zbekistonning real iqtisodiy sharoiti, mavjud strategik hujjatlari, xalqaro majburiyatlari va amaliy loyihalari asosida ochib berishdir. Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat: birinchidan, yashil iqtisodiyotning nazariy asoslarini yoritish; ikkinchidan, ushbu mavzu bo‘yicha mavjud yondashuvlarning zaif tomonlarini ko‘rsatish; uchinchidan, O‘zbekistonda yashil o‘sishni jadallashtirish uchun amaliy takliflar ishlab chiqish.

Yashil iqtisodiyot haqidagi ko‘plab maqolalarda mazkur tushuncha, odatda, atrof-muhitni muhofaza qilish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish va chiqindilarni kamaytirish kabi yo‘nalishlar bilan izohlanadi. Bu yondashuv to‘g‘ri, ammo yetarli emas. Chunki yashil iqtisodiyot faqat ekologik chora-tadbirlar majmui bo‘lib qolsa, u iqtisodiy siyosatning chekkasida qolib ketadi. Aslida esa yashil o‘sish soliq-byudjet siyosati, investitsiya siyosati, sanoat modernizatsiyasi, infratuzilma, bandlik va ta’lim tizimi bilan bevosita bog‘liq.

Mavjud maqolalarda uchraydigan birinchi kamchilik — umumiylikning ko‘pligi. Masalan, “quyosh energiyasini rivojlantirish kerak”, “chiqindilarni qayta ishlash zarur”, “aholining ekologik madaniyatini oshirish lozim” kabi fikrlar tez-tez takrorlanadi. Biroq bunday fikrlar aniq mexanizm, moliyalashtirish manbasi, hududiy ustuvorlik va natija ko‘rsatkichlari bilan boyitilmasa, ular ilmiy xulosa emas, balki deklarativ tavsiya bo‘lib qoladi.

Bizni fikrimizcha — yashil iqtisodiyotning iqtisodiy samaradorligi yetarlicha ochib berilmasligidir. Ba’zi ishlarda ekologik foyda haqida gap boradi, lekin energiya importiga bog‘liqlikning kamayishi, korxonalarda xarajatlarning qisqarishi, yangi ish o‘rinlari, xalqaro kapital bozorlaridan yashil moliya jalb qilish imkoniyati kabi

iqtisodiy jihatlar ikkinchi planda qoladi. Natijada yashil iqtisodiyot xuddi qo‘shimcha xarajatdek tasavvur qilinadi. Aslida u uzoq muddatli raqobatbardoshlik omilidir.

Bundan tashqari — hududiy tafovutlarning yetarlicha e‘tiborga olinmasligidir. O‘zbekistonning barcha hududlari uchun bitta umumiy modelni qo‘llash mumkin emas. Masalan, Qoraqalpog‘iston va Xorazmda suv taqchilligi va cho‘llanish muammosi ustuvor bo‘lsa, Navoiy, Buxoro va Qashqadaryoda quyosh va shamol energetikasi imkoniyatlari yuqori; Farg‘ona vodiysida esa aholi zichligi, sanoat, qishloq xo‘jaligi va transport yuklamasi yashil iqtisodiy yechimlarni boshqa tomondan talab qiladi. Shuning uchun yashil iqtisodiyot milliy strategiya bilan birga hududiy dasturlar orqali amalga oshirilishi zarur.

Yashil iqtisodiyotning nazariy asosi barqaror rivojlanish konsepsiyasi bilan chambarchas bog‘liq. Barqaror rivojlanish hozirgi avlod ehtiyojlarini qondirish bilan birga kelajak avlodlarning ehtiyojlarini qondirish imkoniyatlarini cheklamaslikni anglatadi. Bu yondashuv iqtisodiy o‘shish, ijtimoiy adolat va ekologik muvozanat o‘rtasidagi bog‘liqlikni e‘tirof etadi.

Yashil iqtisodiyotning asosiy xususiyati shundaki, unda tabiiy resurslar cheksiz deb qaralmaydi. Suv, yer, havo, o‘rmon, foydali qazilmalar va energiya resurslari iqtisodiy jarayonning yashirin, lekin eng muhim omillari sifatida baholanadi. Agar ishlab chiqarish tannarxida ekologik zarar hisobga olinmasa, bozor narxlari real ijtimoiy xarajatlarni aks ettirmaydi. Shu sababli yashil iqtisodiyotda “ifloslantiruvchi to‘laydi”, resurs tejamkorlik, ekologik standartlar, yashil soliqlar, uglerod hisobi va yashil moliyalashtirish kabi mexanizmlar muhim o‘rin tutadi.

Yashil iqtisodiy modelni uchta asosiy tamoyil orqali tushuntirish mumkin. Birinchisi — resurs samaradorligi: bir birlik mahsulot ishlab chiqarish uchun kamroq energiya, suv va xomashyo sarflash. Ikkinchisi — past uglerodli rivojlanish: iqtisodiyotning issiqxona gazlari chiqarishini kamaytirish, ayniqsa energetika, sanoat, transport va qurilish sohalarida. Uchinchisi — ijtimoiy inklyuzivlik: yashil o‘tish jarayonida aholining zaif qatlamlari zarar ko‘rmasligi, yangi kasblar va yashil ish o‘rinlari yaratish orqali bandlik imkoniyatlari kengayishi.

Demak, yashil iqtisodiyot oddiy ekologik loyiha emas. U davlat boshqaruvi, biznes qarorlari, bank-moliya tizimi, iste‘mol madaniyati va ilm-fan integratsiyasini talab qiladigan keng ko‘lamli modernizatsiya jarayonidir.

O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha institutsional asoslar so‘nggi yillarda ancha kuchaydi. Prezidentning 2019-yil 4-oktabrdagi PQ-4477-son qarori bilan 2019–2030-yillar davrida O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi tasdiqlandi. Ushbu hujjat mamlakatda iqlim o‘zgarishi masalalarini iqtisodiy rivojlanish siyosatiga integratsiya qilish zarurligini belgilab berdi. Strategiyada energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini

rivojlantirish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ekologik barqarorlikni ta'minlash ustuvor yo'nalishlar sifatida ko'rsatildi [1].

Keyingi muhim bosqich 2022-yil 2-dekabrda PQ-436-son qaror bilan bog'liq. Ushbu hujjat 2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o'tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish choralari belgilab berdi. Qarorda yashil o'sishni rag'batlantirish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, yashil investitsiyalarni jalb qilish hamda xalqaro iqlim fondlari bilan ishlash masalalari alohida ko'rsatildi [2]. Bu hujjat yashil iqtisodiyotni umumiy strategiyadan amaliy boshqaruv mexanizmi ga yaqinlashtirgan muhim normativ asosdir.

O'zbekistonning xalqaro iqlim majburiyatlari ham yashil iqtisodiyot siyosatini kuchaytiradi. 2021-yilda taqdim etilgan yangilangan milliy hissada mamlakat 2030-yilgacha yalpi ichki mahsulot birligiga nisbatan issiqxona gazlari emissiyasini 2010-yil darajasiga nisbatan 35 foizga kamaytirish majburiyatini bildirgan edi [3]. 2025-yilda e'lon qilingan yangi NDC 3.0 doirasida esa maqsad yanada kuchaytirilib, emissiya intensivligini 2035-yilgacha 2010-yilga nisbatan 50 foizga kamaytirish rejalashtirilgani qayd etildi [4]. Bu raqamlar yashil iqtisodiyot masalasi xalqaro majburiyat darajasiga chiqqanini ko'rsatadi.

O'zbekistonda yashil iqtisodiyot uchun huquqiy va strategik asoslar shakllangan. Endigi asosiy masala — ushbu hujjatlarning real iqtisodiy sektorlar, hududlar, korxonalar va aholi turmush tarzida qanday natija berishini ta'minlashdir.

O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tishida energetika sektori hal qiluvchi o'rin tutadi. Sababi iqtisodiyotning aksariyat tarmoqlari — sanoat, qishloq xo'jaligi, transport, uy-joy kommunal xo'jaligi — energiya iste'moli bilan bog'liq. Energiya tizimi qanchalik samarali va toza bo'lsa, butun iqtisodiyotning ekologik izi shunchalik kamayadi.

Xalqaro energetika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston energiya balansida tabiiy gazning ulushi juda yuqori bo'lib, energiya aralashmasida tabiiy gaz 79 foiz atrofida ko'rsatiladi [5]. Bu holat tarixiy jihatdan tushunarli: mamlakat tabiiy gaz resurslariga ega va uzoq vaqt energiya ta'minoti gazga tayangan. Biroq bunday bog'liqlik energiya xavfsizligi nuqtayi nazaridan ham, iqlim majburiyatlari nuqtayi nazaridan ham diversifikatsiyani talab qiladi.

Qayta tiklanuvchi energetika sohasida so'nggi yillarda muhim loyihalar amalga oshirildi. Masalan, Samarqand viloyatidagi 220 MVt quvvatga ega quyosh fotoelektr stansiyasi Masdar tomonidan loyihalashtirilib, moliyalashtirilib, qurilgan va ekspluatatsiya qilinmoqda. Loyiha yiliga 325 ming tonna karbonat angidrid chiqindisini kamaytirishi hamda 49 ming xonadonni elektr energiyasi bilan ta'minlashga teng natija berishi ko'rsatilgan [6]. Buxoro viloyatining Olot tumanida qurilishi rejalashtirilgan quyosh elektr stansiyasi va birinchi yirik batareya energiya

saqlash tizimi esa yiliga 585 GWh dan ortiq qayta tiklanuvchi elektr energiyasi ishlab chiqarishi va 327 ming tonnadan ortiq CO₂ emissiyasini qisqartirishi kutilmoqda [7].

Energetika sohasidagi yashil o'tish faqat yangi quyosh yoki shamol stansiyalarini qurish bilan cheklanmaydi. Elektr tarmoqlarini modernizatsiya qilish, energiya saqlash tizimlari, talabni boshqarish, korxonalarda energiya auditi, binolarda issiqlik izolyatsiyasi, energiya tejamkor uskunalar va tarif siyosati ham muhim. Chunki qayta tiklanuvchi energiya ishlab chiqarish ortsa-yu, iste'molda isrofgarchilik saqlanib qolsa, yashil iqtisodiyotning samarasi to'liq namoyon bo'lmaydi.

O'zbekiston uchun eng maqbul yondashuv — energiya manbalarini diversifikatsiya qilish, energiya samaradorligini oshirish va energiya bozorida iqtisodiy rag'batlarni bosqichma-bosqich takomillashtirishdir.

O'zbekiston sharoitida yashil iqtisodiyotning alohida yo'nalishi suv resurslaridan samarali foydalanishdir. Markaziy Osiyo mintaqasida suv resurslari cheklangan, iqlim o'zgarishi esa bug'lanish, qurg'oqchilik va suv taqchilligi xavfini kuchaytiradi. Shu sababli suvni tejash faqat ekologik masala emas, balki qishloq xo'jaligi, oziq-ovqat xavfsizligi va hududiy ijtimoiy barqarorlik masalasidir.

Qishloq xo'jaligida yashil iqtisodiyot tomchilatib sug'orish, lazerli yer tekislash, suv o'lchash tizimlari, sho'rlanishga chidamli navlar, organik o'g'itlardan foydalanish, agrotexnik tadbirlarni ilmiy asosda olib borish orqali namoyon bo'ladi. Bunda asosiy maqsad — hosildorlikni pasaytirmagan holda suv, mineral o'g'it va energiya sarfini kamaytirishdir. Ayniqsa Farg'ona vodiysi kabi aholisi zich va yer resurslari cheklangan hududlarda har bir gektar yerdan olinadigan iqtisodiy natija ekologik yuklama bilan birga baholanishi zarur.

Hududiy yondashuv yashil iqtisodiyotning muhim shartidir. Masalan, Rishton tumani yoki Farg'ona viloyati misolida yashil iqtisodiyot faqat yirik elektr stansiyalari orqali emas, balki mahalliy darajadagi kichik yechimlar orqali ham amalga oshadi: issiqxonalarda energiya tejamkor texnologiyalar, mahalliy korxonalarda chiqindi va suvni qayta ishlatish, maktab va davlat obyektlarida quyosh panellari, jamoat transportini yaxshilash, daraxt ekish va sug'orish tizimini raqamlashtirish shular jumlasidandir.

Yashil iqtisodiyot milliy darajadagi strategiya sifatida yoritiladi, biroq uning haqiqiy natijasi tuman, mahalla va korxonada darajasida ko'rinadi. Shuning uchun yashil o'sish bo'yicha har bir hududda alohida "resurs xaritasi" ishlab chiqilishi lozim: qayerda suv yo'qotilishi ko'p, qayerda elektr iste'moli yuqori, qayerda chiqindi qayta ishlanmayapti, qayerda quyosh energiyasidan foydalanish iqtisodiy jihatdan foydali — bular aniq raqamlar bilan belgilanmasa, strategiya amaliy natijaga aylanmaydi.

Yashil iqtisodiyotga o'tish katta investitsiyalarni talab qiladi. Quyosh va shamol elektr stansiyalari, energiya saqlash tizimlari, suv tejamkor sug'orish, chiqindilarni

qayta ishlash, elektr transport, zamonaviy issiqlik tizimlari va sanoat uskunalari modernizatsiya qilish moliyaviy resurslarsiz amalga oshmaydi. Shu sababli yashil moliyalashtirish yashil iqtisodiyotning asosi hisoblanadi.

Jahon bankining O‘zbekiston bo‘yicha Country Climate and Development Report hisobotida iqlimga moslashish va dekarbonizatsiya O‘zbekistonning uzoq muddatli o‘shish istiqbollari kuchaytirishi mumkinligi ta’kidlanadi [8]. Hisobotda yashil o‘tish faqat ekologik majburiyat emas, balki energiya xavfsizligi, samaradorlik va aholi farovonligi bilan bog‘liq rivojlanish strategiyasi sifatida ko‘riladi. Shu bilan birga, hisobot yashil investitsiyalarni faqat davlat byudjeti hisobidan moliyalashtirish xavfli bo‘lishi mumkinligini, xususi sektor va xalqaro moliya institutlari ishtirokini kengaytirish zarurligini ko‘rsatadi [9].

Yashil moliya mexanizmlariga yashil obligatsiyalar, imtiyozli kreditlar, kafolatlar, davlat-xususi sheriklik, xalqaro grantlar, uglerod kreditlari va natijaga bog‘langan moliyalashtirish kiradi. O‘zbekiston uchun bu yo‘nalishda ikkita vazifa dolzarb. Birinchisi — yashil loyihalarni aniq tasniflaydigan taksonomiya va monitoring tizimini kuchaytirish. Ikkinchisi — banklar, lizing kompaniyalari va investorlar uchun yashil loyihalarning riskini tushunarli va o‘lchab bo‘ladigan qilish.

Yashil investitsiyalarni jalb qilishda mahalliy korxonalar ham faol bo‘lishi kerak. Masalan, ishlab chiqarish korxonasi energiya tejankor uskunaga o‘tsa, bu nafaqat ekologik foyda beradi, balki elektr va gaz xarajatlarini kamaytiradi. Qishloq xo‘jaligi subyekti tomchilatib sug‘orishni joriy qilsa, suv tejiladi, hosildorlik barqarorlashadi va qurg‘oqchilikka chidamlilik ortadi. Demak, yashil investitsiya biznes uchun qo‘shimcha yuk emas, balki xarajatlarni kamaytiruvchi va raqobatbardoshlikni oshiruvchi omildir.

Yashil iqtisodiyotning yana bir muhim elementi — aylanma iqtisodiyotdir. An’anaviy modelda mahsulot ishlab chiqariladi, iste’mol qilinadi va chiqindiga aylanadi. Aylanma iqtisodiyotda esa chiqindi imkon qadar qayta ishlanadi, ikkilamchi xomashyo sifatida foydalaniladi yoki energiyaga aylantiriladi. Bu yondashuv resurs sarfini kamaytiradi va atrof-muhitga bosimni pasaytiradi.

O‘zbekistonda chiqindilar muammosi ayniqsa shaharlar va aholisi zich hududlarda dolzarb. Chiqindilarni saralash, qayta ishlash, poligonlarni modernizatsiya qilish, organik chiqindilardan kompost yoki biogaz olish kabi yo‘nalishlar iqtisodiy imkoniyat ham yaratadi. 2024-yilda O‘zbekistonda chiqindidan energiya olish bo‘yicha yirik loyihalar e‘lon qilindi; xabarlarga ko‘ra, bu loyihalar yiliga 4,7 million tonna qattiq maishiy chiqindini qayta ishlash va 2,1 milliard kWh elektr energiyasi ishlab chiqarishni ko‘zlaydi [10].

Chiqindidan energiya olishni yagona yechim deb ko‘rish noto‘g‘ri. Avvalo chiqindini kamaytirish, qayta foydalanish, saralash va qayta ishlash tizimi rivojlanishi

lozim. Aks holda chiqindi energetikasi ham ekologik bahsli soha bo‘lib qolishi mumkin. Eng to‘g‘ri model — chiqindi iyerarxiyasi: avval kamaytirish, keyin qayta foydalanish, undan keyin qayta ishlash, oxirgi bosqichda esa energiyaga aylantirish yoki xavfsiz utilizatsiya qilish.

Aylanma iqtisodiyot mahalliy darajada ham katta samara beradi. Masalan, kichik oziq-ovqat ishlab chiqarish korxonalari qadoqlash materiallarini kamaytirishi, bozorlarda organik chiqindilarni ajratish tizimi yo‘lga qo‘yilishi, qurilish chiqindilari qayta ishlanishi va sanoat korxonalari ikkilamchi xomashyo bozoriga ulanilishi mumkin.

Yashil iqtisodiyot faqat texnologiya va investitsiya bilan cheklanmaydi. Uning muvaffaqiyati aholi, tadbirkorlar, davlat xizmatchilari va mutaxassislarining ekologik madaniyati va bilimiga ham bog‘liq. Agar jamiyat energiya va suv tejamkorlikni oddiy kundalik norma sifatida qabul qilmasa, eng yaxshi strategiyalar ham yetarli natija bermaydi.

Yashil o‘tish bandlik bozoriga ham ta‘sir qiladi. Bir tomondan, ayrim eski texnologiyalarga asoslangan ish o‘rinlari qisqarishi mumkin. Ikkinchi tomondan, qayta tiklanuvchi energetika, energiya auditi, ekologik konsalting, chiqindilarni qayta ishlash, suv tejovchi texnologiyalar, yashil qurilish va raqamli monitoring sohalarida yangi kasblar paydo bo‘ladi. Shuning uchun adolatli o‘tish tamoyili muhim: ishchilarni qayta tayyorlash, hududlarda yangi ko‘nikmalar berish, kichik biznesni yashil innovatsiyalarga jalb qilish zarur.

Aholi darajasida eng oddiy amallar ham umumiy natijaga hissa qo‘shadi: elektr energiyasini tejash, ortiqcha suv sarfini kamaytirish, chiqindini ajratish, jamoat transportidan foydalanish, daraxt ekish va mahalliy ekologik tashabbuslarda qatnashish. Yashil iqtisodiyot faqat hukumat yoki yirik investorlar ishi emas; u kundalik hayot madaniyatiga aylangandagina barqaror natija beradi.

O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tishni jadallashtirish uchun quyidagi takliflarni ilgari suramiz:

har bir viloyat va tuman uchun yashil rivojlanish bo‘yicha aniq “resurs xaritasi” tuzilishi lozim. Unda suv sarfi, energiya iste‘moli, chiqindi hajmi, havo sifati, yer degradatsiyasi va qayta tiklanuvchi energiya salohiyati ko‘rsatkichlari aks etishi;

energiya samaradorligi bo‘yicha majburiy audit tizimi bosqichma-bosqich kengaytirilishi;

yashil moliyalashtirish mexanizmlari mahalliy bank tizimiga chuqurroq kiritilishi kerak. Bank kreditlari faqat katta energetika loyihalariga emas, balki kichik biznes, fermer xo‘jaliklari va xizmat ko‘rsatish korxonalarining energiya va suv tejovchi loyihalariga ham yo‘naltirilishi;

chiqindilarni boshqarishda saralash va qayta ishlash birlamchi yo‘nalish sifatida qo‘yilishi, chiqindidan energiya olish loyihalari esa qayta ishlash imkoniyati past bo‘lgan chiqindilar uchun qo‘llanilishi;

yashil iqtisodiyot bo‘yicha oliy ta‘lim va kasb-hunar tizimida amaliy modullar ko‘paytirilishi, energiya auditori, ekologik menejer, yashil moliya mutaxassisi, suv tejavchi texnologiyalar operatori kabi yo‘nalishlariga mutaxassis tayorlash;

davlat xaridlarida yashil mezonlarni kuchaytirish, davlat tomonidan sotib olinadigan mahsulot va xizmatlarda energiya samaradorligi, qayta ishlangan materiallar ulushi, xizmat muddati va ekologik standartlar hisobga olinishi;

aholining ekologik madaniyatini oshirishda faqat targ‘ibot emas, iqtisodiy rag‘bat, chiqindini saralagan uy xo‘jaliklari uchun qulay tariflar, suv va elektrni tejagan iste‘molchilar uchun rag‘batlantirish mexanizmlari joriy qilinish maqsadga muvofiq bo‘.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4477-son qarori. 2019–2030-yillar davrida O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida. 04.10.2019. Lex.uz: <https://lex.uz/docs/-4539502>
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-436-son qarori. 2030-yilgacha O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo‘yicha chora-tadbirlar to‘g‘risida. 02.12.2022. Lex.uz: <https://lex.uz/docs/-6303230>
3. Republic of Uzbekistan. Updated Nationally Determined Contribution (NDC). UNFCCC, 2021: https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-06/Uzbekistan_Updated%20NDC_2021_EN.pdf
4. Republic of Uzbekistan. Third Nationally Determined Contribution (NDC 3.0). UNFCCC, 2025: <https://unfccc.int/sites/default/files/2025-11/Uzbekistan%20Third%20NDC.pdf>
5. International Energy Agency. Uzbekistan — Countries & Regions; Uzbekistan Energy Profile: <https://www.iea.org/countries/uzbekistan>
6. Masdar. Samarkand Solar Project, 2025: <https://masdar.ae/en/renewables/our-projects/samarkand-solar-project>
7. World Bank. Uzbekistan to Build New Solar Plant and First Battery Energy Storage System with World Bank Group Support. 21.05.2024: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/05/21/uzbekistan-to-build-new-solar-plant-and-first-battery-energy-storage-system-with-world-bank-group-support>
8. World Bank Group. Uzbekistan Country Climate and Development Report. 2023: <https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan/publication/ccdr>
9. World Bank Group. Country Climate and Development Report: Uzbekistan. Full report PDF,
10. Reuters. Uzbekistan announces \$1.3 bln in waste-to-energy projects. 21.10.2024: <https://www.reuters.com/sustainability/climate-energy/uzbekistan-announces-13-bln-waste-to-energy-projects-2024-10-21/>